

РЕФЛЕКСІЯ ЯК КОГНІТИВНА СКЛАДОВА СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ПЕРСОНАЛУ ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Горова Олена Олександрівна¹

¹Доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри психології управління Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти Державний заклад вищої освіти «Університет менеджменту освіти», м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0001-9022-3432>

UDC: 159.923.2

АНОТАЦІЯ

У статті висвітлено особливості рефлексію як когнітивну складову суб'єктивного благополуччя персоналу освітніх організацій. Проаналізовано сутність і проблеми суб'єктивного благополуччя, пов'язуючи його зі щастям, задоволеністю життям, психологічним благополуччям, актуальним та ідеальним психологічним благополуччям тощо. Висвітлено результати дослідження рефлексії як когнітивної складової суб'єктивного благополуччя персоналу освітніх організацій, в якому взяли участь 103 особи з освітніх організацій з різних регіонів України, які були розподілені за статтю, віком, місцем проживання та ін. Встановлено вражаюче низькі результати як за шкалами психологічного благополуччя досліджуваних, так і щодо переживання ними психологічного благополуччя в цілому та залежно від рівня рефлексії зокрема. Виявлено статистично значущі вікові, гендерні, демографічні та професійні відмінності у досягненні психологічного благополуччя залежно від рівня їх рефлексії

Ключові слова: рефлексія, когнітивна складова, суб'єктивне благополуччя, персонал освітніх організацій.

Постановка проблеми. У кризових умовах інформаційного сьогодення сучасне українське суспільство висуває якісно нові вимоги до діяльності персоналу освітніх організацій, зумовлені актуальною потребою надання не лише якісних знань, реалізації педагогічної майстерності, здатності продукувати інноваційні ідеї щодо покращення освітньої діяльності, формування конкурентоспроможних здобувачів вищої освіти, еліти сьогодення, а й бути, в умовах реального часу, здатними до подолання соціально-психологічної напруги у суспільстві, вміти як самостійно, так і навчаючи молодь, ставати суб'єктом власного життя, досягати задоволеності життям і собою, позитивно оцінюючи власну освітню діяльність і життєвий шлях загалом.

Особливої актуальності для персоналу освітніх організацій набуває суб'єктивне благополуччя, що свідчить про сприймання працівниками та їх суб'єктивну оцінку, обумовлену особливостями усіх сфер життєдіяльності (цінностями, очікуваннями, набутим життє-

вим досвідом та ін.); складає суб'єктивну бажаність переважної більшості персоналу і, водночас, потенційну можливість, мету, цінність, а також сприяє позитивному переживанню життя та ефективному функціонуванню в ньому (Каргіна, 2016, с. 136-139). Благополуччя як базове переживання визначає якість життя людини (Bradburn, 1969), задоволеність життям, що передбачає оцінку людиною себе, або свого життя загалом (Jahoda, 1958). Відчуття міри власного благополуччя неможливо без спроможності до рефлексії, що забезпечує когнітивну оцінку благополуччя і має особливе значення для його вираженості і процесу переживання (Michael, 1973, с. 252-283).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковцями зроблено вагомий внесок у вивчення проблеми суб'єктивного благополуччя, пов'язуючи його зі щастям (Арґайл, 2003; Lyubomirsky, King, & Diener, 2005; Waterman, 1993 та ін.), задоволеністю життям (Diener, 2009; Diener, Larsen, Levine & Emmons, 1985;

Diener, Emmons, Larsen & Griffin, 1985 та ін.); психологічним благополуччям (Bradburn, 1969; Ryff, 1995, Seligman, 2011; Карсканова, 2011; Ширяєва, 2008 та ін.); актуальним та ідеальним психологічним благополуччям (Фесенко 2005 та ін.) тощо.

У дослідженнях висвітлено різні аспекти суб'єктивного благополуччя, зокрема психологічні чинники суб'єктивного благополуччя персоналу освітніх організацій (Бондарчук, 2017), професійна автономність науково-педагогічних працівників як індикатор їх суб'єктивного благополуччя (Бондарчук & Пінчук, 2020), ціннісні орієнтації як чинник формування суб'єктивного благополуччя особистості (Вірна, 2013; Балахтар, 2020), особливості вивчення соціальних потреб як предиктора суб'єктивного благополуччя особистості (Данильченко, 2015) та ін. «Втілення соціального, емоційного та духовного благополуччя (ресурси і стани) свідчить про потенційні передумови забезпечення життєвих потреб в активному способі життя людини, досягненні особистих цілей, сприяння адекватній та оптимальній взаємодії з соціальним й іншим оточенням» (Гапон, 2002, с. 319), забезпечуючи «здатність будувати адекватні способи реалізації смислових устремлень» (Карсканова, 2012, с. 1) та ін. Крім того, Е. Дінер (2014) вказує, що суб'єктивне благополуччя більше характеризується мінливими емоційними переживаннями в часі і контексті, тобто залежить від психологічного благополуччя, основою якого є розвиток більш стійких навичок і вмінь. А це свідчить про те, що психологічне благополуччя сильніше і триваліше у порівнянні із суб'єктивним благополуччям, оскільки здійснює вплив на навички, цінності та ін. в перспективі. Варто зазначити, що набуті високого рівня суб'єктивного благополуччя можливо лише за умови високого рівня психологічного благополуччя. У цілому, психологічне благополуччя домінує над суб'єктивним у довготривалій перспективі, підвищуючи рівень їх обох (Joshi, 2018). Тому актуальним уявляється рефлексія як когнітивної складової суб'єктивного благополуччя персоналу освітніх організацій, що, на нашу думку, передбачає переживання змістовного наповнення та цінності життя, відчуття задоволеності життям та собою, досягнення актуальних для особистості мотивів, потреб протягом життєвого шляху, оцінюючи позитив-

но власне існування, враховуючи мінливі умови сьогодення.

З метою виявлення рефлексії як когнітивної складової суб'єктивного благополуччя персоналу освітніх організацій, нами проведено дослідження, в якому взяли участь 103 особи з освітніх організацій з різних регіонів України, які були розподілені за статтю (29,1% чоловічої і 70,9% жіночої), віком (до 30 років – 24,3%, 30-40 р. – 20,4%, 40-50 р. 17,5%, 50-60 р. – 24,3%, понад 60 р. – 13,6%), місцем проживання (58,3% - у сільській місцевості, 41,7 містян), здобули відповідну кваліфікацію (бакалавра -2,9%, магістра(спеціаліста) – 38,8%, науковий ступінь – 33,0%).

Отримані результати оброблялися і графічно презентувалися за допомогою комп'ютерної програми SPSS (версія 23,0).

Метою статті є дослідити особливості рефлексії як когнітивної складової суб'єктивного благополуччя персоналу освітніх організацій.

Виклад основного матеріалу. Персонал освітніх організацій державних і приватних форм власності забезпечує ефективне управління освітньою організацією і характеризується базовими (забезпечення ефективної діяльності освітньої організації («творчий», «високоосвічений», «успішний», «працюючий на результат», «компетентний», «знання нормативно-правової бази, державного стандарту», «високопрофесійний») та спеціально конкурентоздатними характеристиками, що забезпечують успішність освітньої діяльності в конкурентних умовах та ін. При цьому, ми припускались думки, що персонал повинен бути психологічно благополучним і здатним до самоаналізу як позитивних, так і негативних змін у соціальному та економічному благополуччі у вигляді усвідомлених ними детермінаційних зв'язків сьогодення з минулим і майбутнім. Суб'єктивне благополуччя – це, насамперед, задоволеність життям, домінування позитивних афектів над негативними, оптимізм особистості (Олександров, 2009, с. 175-179).

Ми погоджуємося з думкою М. Варій, що психологічне благополуччя містить когнітивний (рефлексивний – уявлення про окремі аспекти власного буття) та емоційний (домінуючий емоційний тон ставлення) аспекти (Варій, 2005, с. 198). Зокрема критерій

рефлексивної оцінки життєвого середовища людини свідчить про емоційний компонент психологічного благополуччя як задоволеність життям – самозвіт про те, як людина оцінює себе або оцінює власне життя загалом (Jahoda, 1958).

Складно уявити психологічне благополуччя без рефлексії, оскільки це стійкий рефлексивний стан щодо задоволення та осмислення життя. Когнітивна складова психологічного благополуччя передбачає прогнозування ймовірної самоактуалізації; уявлення щодо суб'єктивного добробуту, пов'язані з темпоральною характеристикою самоактуалізації, представленою здатністю жити по-справжньому, й бачити власне життя цілісно, сприяючи активності та формуванню готовності до попередження ймовірних ускладнень чи кризових станів. Реалістичність уявлень про психологічне благополуччя призводить до відмови від прагнення до так званого «глобального» щастя та задоволеності життям або повного виключення тривоги, неспокою та життєвих проблем, але виникаючі при цьому протиріччя можуть вносити когнітивний дисонанс в розумінні ситуації як невизначеної, що безсумнівно відобразатиметься на переживанні внутрішнього благополуччя. Тож, ми можемо говорити про психологічне благополуччя як про переживання певних почуттів по відношенню до себе та свого життя в конкретний період часу. При цьому аж ніяк не можна обійтися без аналізу його когнітивної складової – звертаючись до так званої оцінки, але вже не в соціальному аспекті порівняння, а в порівнянні зі своїми переживаннями, наявними в життєвому досвіді, інакше кажучи, ретроспективної та перспективної оцінки дійсності. Таким чином, психологічне благополуччя особистості є відносно стійким, цілісним суб'єктивним переживанням, основою якого є глибокий аналіз особистого життєвого шляху людини.

Саме тому на першому етапі нашого дослідження нами вивчалися показники психологічного благополуччя персоналу освітніх організацій (табл. 1).

Як видно з табл. 1, найбільш високі показники виявились у досліджуваних стосовно позитивних відносин з оточуючими людьми (у середньому 61,52 бали), що особливо актуально саме для освітньої діяльності персоналу освітніх організацій, оскільки працівники мають досконало володіти навичками встановлення довірливих відносин з людьми. Крім того, показник показує бажання освітян бути здатними до емпатії, вміти шукати компроміси у взаємодії зі здобувачами освіти тощо. Це підтверджують і показники наявності цілей у житті персоналу, їхню осмисленість цілей як в освітній діяльності, так і впродовж життя в цілому (у середньому 58,47 балів), прагнення до постійного зростання особистості, самовдосконалення і самореалізації (у середньому 58,06), здатні «ототожнювати себе із своїми бажаннями, цілями і цінностями, і якщо така ідентифікація сама не здійснюється внаслідок деяких впливів, які так чи інакше призводять до того, то сам процес ідентифікації стає відчуженим від особи» (Dworkin, 1988, с. 61). Іншими словами, персонал освітніх організацій здатний до автономії (у середньому 56,48), управління освітнім середовищем (у середньому 56,46 балів). Натомість найнижчі показники виявлено щодо самоприйняття (у середньому 56,40), що свідчить про деякі проблеми особистого характеру, поліпшення умов власного життя та ін.

Розподіл досліджуваного персоналу освітніх організацій за рівнями психологічного благополуччя представлено у таблиці 2.

З табл. 2 випливає, що низький рівень прояву виявлено у 43,7% досліджуваних за шкалою «Позитивні відносини», у половини досліджуваних

Таблиця 1.

Показники психологічного благополуччя персоналу освітніх організацій

Показники психологічного благополуччя	Середнє значення	Стандартне відхилення
позитивні відносини з оточуючими	61,52	9,7
цілі у житті	58,46	11,2
особистісне зростання	58,06	11,9
автономія	56,48	9,4
управління середовищем	56,46	9,2
самоприйняття	54,60	11,6

Таблиця 2.

**Розподіл досліджуваного персоналу освітніх організацій
за рівнями психологічного благополуччя**

Показники	Рівні психологічного благополуччя, кількість досліджуван- них, у %		
	низький	середній	високий
Позитивні відносини з оточуючими	43,7	49,5	6,8
автономія	1,0	64,1	35,0
управління середовищем	35,9	41,7	22,3
особистісне зростання	49,5	17,5	33,0
цілеспрямованість та осмисленість життя	38,8	25,2	35,9
самоприйняття	30,1	35,9	34,0
Психологічне благополуччя	48,5	13,6	37,9

щодо особистісного зростання (49,5%), у третій частині персоналу – щодо управління середовищем (35,9%), цілей у житті (38,8%), самоприйняття (30,1%). Загалом низький рівень психологічного благополуччя виявлено у майже половини досліджуваних (48,5%), що свідчить про незадоволеність власним життям і професійною діяльністю в освітніх організаціях в цілому.

Аналіз результатів показав, що високого рівня психологічного благополуччя досягли лише третя частина досліджуваного персоналу (37,9%) відчуває себе психологічно благополучними, здатна до самостійного вибору у прийнятті рішень як щодо власної діяльності, так і стосовно освітньої організації (35,9%), впевнені у власних діях, є цілеспрямованими (35,9%), моделюють перспективи подальшого розвитку, прагнуть до особистісного зростання (33,0%). Варто зазначити, що середній рівень виявлено у більше ніж половини досліджуваних прояв автономії (64,1%), половини осіб щодо позитивних відносин з оточуючими людьми (49,5%). Отже, отримані результати свідчать про вражаюче низькі результати як за шкалами психологічного благополуччя, так і щодо переживання благополуччя в цілому персоналом освітніх організацій.

Ми припускались, що психологічне благополуччя персоналу освітніх організацій залежить від рефлексії як здатності їх свідомості в процесі сприйняття освітньої діяльності сприймати й самих себе, внаслідок чого людська свідомість постає як самосвідомість. Рефлексія персоналу освітніх організацій має поліфункціональний характер. Базовими функціями рефлексії, які реалізуються в освітньому процесі є: комунікативна, коригувальна, мотиваційна, організаторська, проєктивна та смислотворча (Кашлев, 2004, с. 76). На другому етапі нашого дослідження нами встановлено недостат-

ний рівень здатності до рефлексії (табл. 3). При цьому третину персоналу освітніх організацій характеризує рівень вищий середнього (33,0%), середній виявлено у 39,8% осіб, а низький і нижчий середнього у п'ятій частині досліджуваних (21,4%). Високий рівень рефлексії виявили лише 5,8% освітян.

Таблиця 3.

Розподіл досліджуваного персоналу освітніх організацій за рівнями рефлексії

Рівні рефлексії	Кількість досліджуван- них, у %
низький	3,9
нижчий середнього	17,5
середній	39,8
вищий середнього	33,0
високий	5,8

Наступний етап емпіричного дослідження передбачав встановлення зв'язку (залежності) між рефлексією і психологічним благополуччям. Виявлено, що зі зростанням рівня рефлексивності в цілому показники психологічного благополуччя знижуються (рис. 1, $p \leq 0,01$).

З рис. 1 видно, що найвищі показники психологічного благополуччя (у середньому 366,3 балів) виявлені

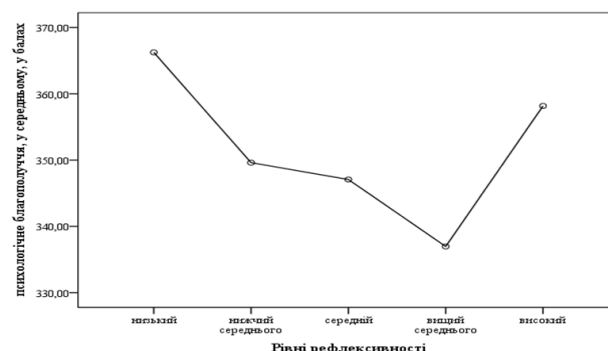

Рис. 1. Особливості психологічного благополуччя залежно від рівнів рефлексивності досліджуваних

у досліджуваних з низьким рівнем рефлексивності. Показник психологічного благополуччя знижується до рівня вище середнього і сягає у середньому 337 балів.

Це свідчить про те, що чим вище рівень інтелектуальної й емоційної діяльності, що потребує осмислення досвіду персоналом освітніх організацій задля отримання цілісного уявлення про оптимальні шляхи і методи реалізації освітньої діяльності, тим менш психологічно безпечними почувають себе освітяни. Звісно, такий стан може бути зумовлений різними причинами, що на нашу думку, потребує більш детального вивчення.

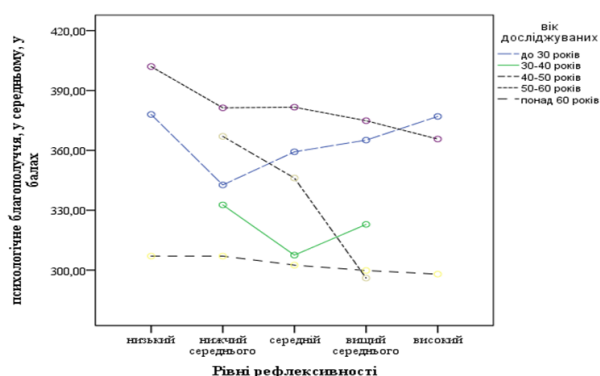

Рис. 2. Вікові особливості психологічного благополуччя залежно від рівнів рефлексивності досліджуваного персоналу

Встановлено статистично значущі вікові (рис. 2), гендерні (рис. 3), демографічні (рис. 4) та професійні відмінності у досягненні психологічного благополуччя залежно від рівня їх рефлексії ($p \leq 0,01$). Так, найбільш психологічно благополучним є персонал у віці 50-60 років. Проте зі зростанням рівня рефлексивності спостерігається зниження показника психологічного благополуччя.

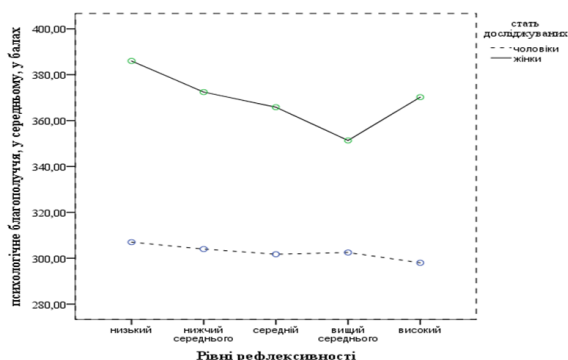

Рис. 3. Вікові особливості психологічного благополуччя залежно від рівнів рефлексивності досліджуваного персоналу

чя з у середньому 402,0 балів до 365,7 балів в осіб з високим рівнем рефлексії ($p \leq 0,01$). Аналогічні результати отримані й щодо інших вікових груп ($p \leq 0,01$).

Встановлено статистично значущі гендерні відмінності щодо психологічного благополуччя персоналу освітніх організацій залежно від рівня їх рефлексії.

Так, з рис. 3 видно, що в цілому психологічне благополуччя у незначній мірі знижується з підвищенням рівня рефлексії як у чоловіків, так і в жінок. Проте показники жінок є значно вищими порівняно з чоловіками. Так, персонал чоловічої статі з низьким рівнем рефлексії показники психологічного благополуччя становлять у середньому 307,0 балів, а в жінок – у середньому 386,0 балів. При цьому показник благополуччя знижуються зі зростанням рівня рефлексії і при високому рівні здатності до рефлексії становлять у жінок у середньому 370 балів, а у чоловіків – 298 балів ($p \leq 0,01$).

Виявлено статистично значущі демографічні відмінності (рис.4). Так, у персоналу, який проживає у сільській місцевості, психологічне благополуччя зни-

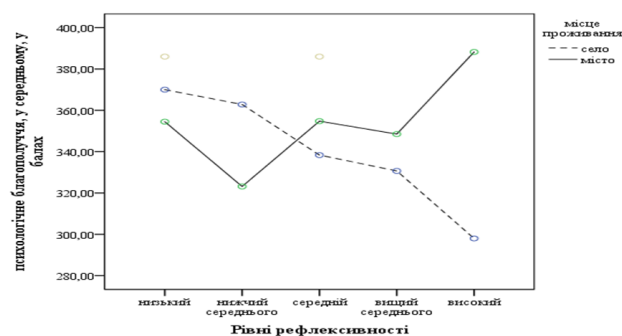

Рис. 4. Демографічні особливості психологічного благополуччя залежно від рівнів рефлексивності досліджуваного персоналу

жується зі зростанням рівня рефлексії у професійній діяльності, прагнення до самоаналізу (у середньому від 370 до 298 балів), але рівень благополуччя зростає із здатністю до рефлексії у персоналу освітніх організацій, які працюють у місті ($p \leq 0,01$).

Тому варто розвивати у персоналу освітніх організацій, які проживають у сільській місцевості «компетентність незалежного, соціально відповідального і критично обізнаного учасника освітнього середови-

ща (як всередині так і поза ним), який розглядає освіту як засіб (між) особистісного розвитку та соціальної трансформації» (Huang, 2005, p. 206), досягаючи при цьому психологічного благополуччя як у професійній діяльності, так і в особистому житті.

Аналогічні статистично значущі відмінності виявлено і щодо професійних чинників

Висновки. Отже, сучасне українське суспільство висуває якісно нові вимоги до діяльності персоналу освітніх організацій, зумовлені актуальною потребою надання не лише якісних знань, а й формування конкурентоспроможних здобувачів вищої освіти, еліти сьогодення. Це, у свою чергу, зумовлює потребу набутти суб'єктивного благополуччя, що свідчить про сприймання працівниками та їх суб'єктивну оцінку, обумовлену особливостями усіх сфер життєдіяльності. При цьому варто враховувати, що психологічне благополуччя домінує над суб'єктивним у довготривалій перспективі, підвищуючи рівень їх обох. Важливу роль у досягненні психологічного благополуччя відводиться рефлексії як когнітивної складової суб'єктивного благополуччя персоналу освітніх організацій, що дозволяє переживати змістовне наповнення та цінності життя, відчуття задоволеності життям та собою, досягнення актуальних для особистості мотивів, потреб протягом життєвого шляху, оцінюючи позитивно власне існування, враховуючи мінливі умови сьогодення.

З метою виявлення особливостей рефлексії як когнітивної складової суб'єктивного благополуччя персоналу освітніх організацій встановлено вражаюче низькі результати як за шкалами психологічного благополуччя, так і щодо переживання психологічного благополуччя в цілому персоналом освітніх організацій, також недостатній рівень рефлексії.

Виявлено, що зі зростанням рівня рефлексивності в цілому показники психологічного благополуччя знижуються. Встановлено статистично значущі вікові, гендерні, демографічні та професійні відмінності у досягненні психологічного благополуччя залежно від рівня їх рефлексії ($p \leq 0,01$).

Подальші перспективи дослідження полягають у розробці програми розвитку рефлексії та психологічного благополуччя персоналу освітніх організацій

зادля підвищення рівня когнітивної складової їх суб'єктивного благополуччя.

References :

- Arhail, M. (2003). *Psykhohohyia schastia*. A. Lysytsyna (per. s anhl.). Sankt-Peterburh : Pyter [in Ukrainian].
- Balakhtar, K. (2020). Tsinnisni oriantatsii yak chynnyk formuvannia subiektyvnoho blahopoluchchia osobystosti vykladacha inozemnoi movy ZVO. *The 4th International scientific and practical conference "Science and education: problems, prospects and innovations"* (December 29-31, 2020), 139-146. CPN Publishing Group, Kyoto, Japan [in Ukrainian].
- Balakhtar, K. S. (2021). *Osoblyvosti vplyvu kreatyvnosti na subiektyvne blahopoluchchia vykladachiv inozemnykh mov zakladiv vyshchoi osvity* (dys.). DZVO «Universytet menedzhmentu osvity», 323 s. [in Ukrainian].
- Bondarchuk, O. I. (2017). *Psykhohohichni chynnyky subiektyvnoho blahopoluchchia personalu osvity orhanizatsii. Psykhohohopedahohichni suprovod fakhovoї pidhotovky ta pidvyshchennia kvalifikatsii osobystosti v umovakh transformatsii osvity: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, 11-14. Kyiv : DVNZ «Universytet menedzhmentu osvity». Dostup cherez: http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/zb_1509980340.pdf [in Ukrainian].
- Bondarchuk, O. I. & Pinchuk, N. I. (2020). *Profesiina avtonomnist naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv yak indykator yikh subiektyvnoho blahopoluchchia. Visnyk pisliadiplomnoi osvity*, 13(42), 54-70 [in Ukrainian].
- Varii, M.I. (2007). *Zahalna psykhohohiia*. Kyiv : Tsentр uchbovoi literatury [in Ukrainian].
- Virna, Zh. P. (2013). *Adaptatsiinyi profil zadovolenosti zhyttiam osobystosti. Problemy suchasnoi psykhohohii*, 2, 20-25 [in Ukrainian].
- Hapon, N. P. (2002). *Gender u humanitarnomu dyskursi: filosofsko-psykhohohichni analiz*. Lviv: Litopys [in Ukrainian].
- Danylchenko, T. V. (2015). *Osoblyvosti vyvchennia sotsialnykh potreb yak predyktora subiektyvnoho blahopoluchchia osobystosti. Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*, 126, 63-69 [in Ukrainian].
- Karhina, N. V. (2016). *Psykhohohichne ta subiektyvne blahopoluchchia: osoblyvosti rozmezhuвання i dyferentsiatsii poniat. Praktychna pedahohika ta psykhohohiia: metody i tekhnologii: materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf. (m. Zaporizhzhia, 1-2 lytnia 2016 r.)*, 136-139. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].
- Karamushka, L. M., Fil, O. A. & Siushkina, S. V. (2005). *Formuvannia komandy yak faktor zabezpechennia konkurentozdatnosti pidpriiemstiv. Aktualni problemy psykhohohii : zb. naukovykh prats Instytutu psykhohohii im. H.S.Kostiuka APN Ukrainy*. S.

- D. Maksymenko, L. M. Karamushky (Red.) Kyiv : Milenium, 15, 55-61 [in Ukrainian].
- Karskanova, S. V. (2011). Opytuvalnyk «Shkaly psykholohichnoho blahopoluchchia» K. Riff: protses ta rezultaty adaptatsii. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, 1, 1-9 [in Ukrainian].
- Kashlev, S. S. (2004). Ynteraktyvnye metody obucheniya pedahohyke. Mynsk: Vysheishaia shkola
- Oleksandrov, Yu. M. (2009). Samorehuliatyia yak chynnyk psykholohichnoho blahopoluchchia. *Visnyk KhNPU im. H.S. Skovorody*. Kharkiv : KhNPU, 32, 175-179 [in Ukrainian].
- Fesenko, P. P. (2005). *Osmyslennost zhyzny y psykholohycheskoe blahopoluchye lychnosty* (avtoref.). Moskva [in Russian].
- Shyriaeva, O. S. (2008). *Psykholohycheskoe blahopoluchye lychnosty v ekstremalnykh usloviakh zhyznedeiatelnosty* (avtoref.). Petropavlovsk-Kamchatskyi [in Russian].
- Bradburn, N. (1969). The Structure of Psychological well-being. Chicago : Aldine Pub. Co [In English].
- Diener, E. (1995). Cross-cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Personality and Social Psychology*, 68, 653-663 [In English].
- Diener, E. Larsen, R. J., Levine, S., & Emmons, R. A. (1985). Frequency and intensity : Dimensions underlying positive and negative affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 1253-1265 [In English].
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75 [In English].
- Diener, E. (2009). The science of well-being : the collected works. *Social Indicators Research Series*, 37, 274 [In English].
- Dworkin, G. (1988). The Concept of Autonomy. The Theory and Practice of Autonomy. Cambridge: Cambridge University Press [In English].
- Huang, J. (2005). Teacher autonomy in language learning: A review of the research. K. R. Katyal, H. C. Lam & X. J. Ding (Eds.), *Research studies education*, 203-218. Faculty of Education, the University of Hong Kong [In English].
- Joshanloo, M. (2018). Investigating the Relationships Between Subjective Well-Being and Psychological Well-Being Over Two Decades. *Emotion*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/emo0000414> [In English].
- Jahoda, M. (1958). Current concepts of positive mental health. New York: Basic Books [In English].
- Lyubomirsky, S., King, L. & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803-855. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.131.6.803> [In English].
- Michael, W. (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualization of personallity. *Psychological Review*, 80(4), 252-283 [In English].
- Seligman, M. E. P. (2011). Flourish: A visionary new understanding of happiness and wellbeing. New York: Free Press [In English].
- Ryff, C. (1995). Psychological well-being in adult life. *Curr. Dir. Psychol. Sci*, 4, 99-104 [In English].
- Ryff, C. D. (2016). Eudaimonic well-being and education: Probing the connections. D. W. Harvard (Ed). *Well-being and higher education: A strategy for change and the realization of educations greater purposes*, 37-48. Washington [In English].
- Waterman, A. S. (1993). Two Conceptions of Happiness: Contrasts of Personal Expressiveness (Eudaimonia) and Hedonic Enjoyment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64, 678-691 [In English].

Olena Gorova

Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Management Psychology, University of Educational Management, Kyiv (Ukraine)

REFLECTION AS A COGNITIVE COMPONENT OF THE SUBJECTIVE WELL-BEING OF STAFF OF EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

ABSTRACT

The article highlights the features of reflection as a cognitive component of the subjective well-being of the staff of educational organizations. The essence and problems of subjective well-being are analysed, connecting it with happiness, life satisfaction, psychological well-being, actual and ideal psychological well-being, etc. It has been found that subjective well-being is more characterized by changing emotional experiences in time and context, i.e. it depends on psychological well-being, which is based on the development of more stable skills and abilities. Psychological well-being is stronger and longer-lasting than subjective well-being because it affects skills, values, and so on.

The results of the study of reflection as a cognitive component of the subjective well-being of the staff of educational organizations include: experiencing the content and value of life, a sense of self-satisfaction and with life, achieving current motives, needs throughout life, positively assessing their existence, given the changing nowadays conditions. The study involved 103 people from educational organizations from different regions of Ukraine, which were divided by gender, age, place of residence, etc. Im-

pressively low results were found both on the scales of psychological well-being of the respondents (positive attitudes, environmental management, and self-acceptance) and their experience of psychological well-being in general, in almost half of the respondents. It was found that the majority of the studied staff of educational organizations is characterised by an average level of reflection. At the same time, with increasing level of reflexivity, indicators of psychological well-being generally decrease ($p \leq 0.01$), i.e. the higher the level of intellectual and emotional activity, which requires an understanding of the experience of the staff of educational organizations, to get a holistic view of optimal ways and methods of educational activities, nevertheless, educators feel psychologically safe. Statistically significant ages, gender, demographic and occupational differences in achieving psychological well-being depending on the level of their reflection were revealed.

Key words: reflection, cognitive component, subjective well-being, staff of educational organizations.

Горова Елена Александровна

Доктор психологических наук, доцент, профессор кафедры психологии управления Центрального института последипломного педагогического образования ГЗПО «Университет менеджмента образования», г. Киев (Украина)

РЕФЛЕКСИЯ КАК КОГНИТИВНАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ СУБЪЕКТИВНОЕ БЛАГОПОЛУЧИЕ ПЕРСОНАЛА ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ

АННОТАЦИЯ

В современных условиях особое внимание требует особенности рефлексии как когнитивной составляющей субъективного благополучия персонала образовательных организаций. Проанализированы сущность и проблемы субъективного благополучия, связывая его со счастьем, удовлетворенностью жизнью, психологическим благополучием, актуальным и идеальным психологическим благополучием. Освещено, что субъективное благополучие больше характеризуется меняющимися эмоциональными переживаниями во времени и контексте, то есть зависит от психологического благополучия, основой которого является развитие более устойчивых навыков и умений. Психологическое благополучие сильнее и продолжительнее по сравнению с субъективным благополучием, поскольку оказывает влияние на навыки, ценности и т.д. в перспектив

Освещены результаты исследования рефлексии как когнитивной составляющей субъективного благополучия персонала образовательных организаций, предусматривающего переживание содержательного наполнения и ценности жизни, чувство удовлетворенности жизнью и собой, достижение актуальных для личности мотивов, потребностей на протяжении жизненного пути, оценивая положительно собственное существование, учитывая изменяющиеся условия настоящего.

В исследовании принимали участие 103 человека из образовательных организаций из разных регионов Украины, которые были распределены по полу, возрасту, месту жительства и т.д. Установлены поразительно низкие результаты как по шкалам психологического благополучия изучаемых (положительных отношений, управление средой, само принятие), так и по переживанию ими психологического благополучия в целом у почти половины испытуемых. Выявлено, что большинство изучаемых персонала образовательных организаций характеризует средний уровень рефлексии. При этом, с ростом уровня рефлексивности показатели психологического благополучия в целом снижаются ($p \leq 0,01$), т.е. тем менее психологически безопасными чувствуют себя педагоги.

Выявлены статистически значимые возрастные, гендерные, демографические и профессиональные отличия в достижении психологического благополучия в зависимости от уровня их рефлексии.

Ключевые слова: рефлексия, когнитивная составляющая, субъективное благополучие, персонал образовательных организаций.

How to cite (як цитувати):

Gorova, O. (2021). REFLECTION AS A COGNITIVE COMPONENT OF THE SUBJECTIVE WELL-BEING OF STAFF OF EDUCATIONAL ORGANIZATIONS. PSYCHOLOGICAL JOURNAL, 7 (8), 91-98. <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.8> [in Ukrainian]

Дата отримання статті: 21.06.2021

Дата рекомендації до друку: 20.07.2021

Дата оприлюднення: 30.08.2021